Міністерство освіти і науки України
Національна академія наук України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»

Навчально-науковий інститут права та політології
УДУ імені Михайла Драгоманова

ДЕВ'ЯТНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

«Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку»

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

...

29-30 **квітня** 2025

Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2025

УДК 340:[001+37](477)(082)
Д 26

Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 9 від 25 квітня 2025 року)

Редакційна колегія:

В. П. Андрущенко, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, ректор УДУ імені Михайла Драгоманова (*співголова Редакційної колегії*);

О. В. Скрипнюк, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (*співголова Редакційної колегії*);

В. Г. Пилипчук, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АН ВШ України,, директор Державно-наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України» (*співголова Редакційної колегії*);

Р. Г. Драпушко, кандидат філософських наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) УДУ імені Михайла Драгоманова;

Б. І. Андрусишин, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;

Н. М. Оніщенко, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;

Н. М. Пархоменко, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;

П. В. Горінов, кандидат юридичних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;

М.А. Остапенко, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;

Н. О. Деркачова, старший викладач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін, заступник директора по роботі зі студентами Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;

А. А. Карнаух, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук, заступник директора з наукової роботи та міжнародного співробітництва Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;

О. В. Макарова, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова.

Д 26 **ДЕВ'ЯТНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. НАУКА І ОСВІТА В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ :** матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дев'ятнадцяті юридичні читання. Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку» (Київ, 29-30 квітня 2025 року). – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. – 329 с.

У збірнику представлені тези доповідей, що були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Дев'ятнадцяті юридичні читання. Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку», що відбулась в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова 29-30 квітня 2025 року. Розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачів вищої освіти, практичних працівників і широкий читацький загал. Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної конференції Дев'ятнадцяті юридичні читання «Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку» не завжди поділяє думку учасників конференції. Основний матеріал доповідей подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи закладів вищої освіти і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

УДК 340:[001+37](477)(082)

Електронна адреса: www.udu.edu.ua

© Колектив авторів, 2025
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025

УДК 323.13:39]:355.01

Волянюк Ольга,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;

Olha Volianiuk,
Candidate of Political Science, Associate Professor,
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University,
Kyiv, Ukraine,
volyanyuk@ukr.net,
ORCID 0000-0002-1606-7416;

Ладний Юрій,
аспірант кафедри політичних наук,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;

Yurii Ladnyi,
Postgraduate student of Department of Political Sciences
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University,
Kyiv, Ukraine,
yura_ladnyi@ukr.net,
ORCID 0000-0002-3225-1942

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА АНАЛІЗУ ЕТНОПОЛІТИКИ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ В НОВИХ РЕАЛІЯХ

SOURCE BASE FOR ETHNOPOLITICS ANALYSIS: RECONSIDERATION IN NEW REALITIES

Етнополітика в демократичних суспільствах відрізняється стратегіями розвитку національної ідентичності, балансування між множинами ідентичностей людей, що проживають в країні та об'єднанні спільними прагненнями. З ускладненням (гео)політичних реалій обтяжуються й етнополітичні стратегії. Відтак аналіз етнополітики вимагає переосмислення джерельної бази. Це передбачає використання як традиційних, так і новітніх джерел для розуміння етнополітичних відносин / процесів і розробки дієвих механізмів політики держав.

Традиційні джерела (*офіційні документи*, законодавчі акти, статистичні дані) залишаються фундаментальними для аналізу державної етнополітики. Вони відображають офіційну позицію та нормативно-правову базу, на якій ґрунтуються відповідні рішення. Наприклад, офіційний веб-портал парламенту України в базі «Законодавство України» станом на 1.04.2025 р. налічує

32 документи, де згадується «етнополітика»: розпорядження, накази, постанови КМУ і профільних міністерств, накази ДЕСС України. Це документи переважно 2019-2025 рр., а також 1 наказ Мінкультури України 2017р. (Про Експертну раду Міністерства культури України з питань етнополітики) та ще 1 постанова КМУ 1999 р. (Про утворення при Кабінеті Міністрів України Міжвідомчої координаційної ради з питань етнополітики), що втратила чинність. Загалом ці документи класифіковані за різними розділами та не дають можливості повною мірою проаналізувати етнополітику незалежної України в ретроспективі. Наприклад, одне із базових положень Про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті віднесене у класифікаторі до документів про основи суспільного ладу, до законодавства з питань освіти, науки, культури. Таким документам не відведений окремий розділ – власне про етнополітичні процеси.

Юридична класифікація водночас дозволяє якісніше проаналізувати ретроспективу політики в питаннях національностей і міграції – ця база нараховує наразі296 документів, об'єднує як міжнародні акти, міждержавні угоди тощо, так і національні напрацювання [4]. Тут досить системно представлені документи з 1991 р. (перший з яких – Постанова Ради Міністрів УРСР від 12.02.1991 № 41 Про Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 р.). Найдавніший документ у цій базі – Ратифікована Президією Верховної Ради УРСР 21.01.1969 р. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Однак тут не зберігаються документи, які би стосувалися інших етнополітик XX ст. в історії України, наприклад, накази урядових установ УНР чи гетьманських органів влади.

Загалом наразі ще зарано говорити і про якісно впорядковані на офіційних ресурсах документи з етнополітики XXI ст., а тим більше всього періоду відновлення незалежності України чи з передісторії цих подій. Тому важливим джерелом вивчення етнополітики в Україні залишаються архівні матеріали. Це *неопубліковані джерела*, які зберігає, наприклад, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, Центральний державний архів зарубіжної України, Центральний державний історичний архів України та ін. [див. напр. 3]. Критичний політологічний аналіз радянських і російських джерел у комплексі з великим масивом архівних матеріалів і сучасних досліджень може викрити прийоми історичної пропаганди та поширення міжнаціональної ворожнечі.

Емпіричну базу вивчення етнополітики доповнять не лише офіційні документи, але й мемуари, публіцистика, свідчення очевидців, матеріали усноісторичних досліджень. Йдеться загалом про *неформальні джерела*, які дозволять провести дискурс-аналіз етнополітики у різних її інтерпретаціях. У наш час зростає роль цифрових даних, соціальних мереж, фокус-груп, ресурсів моніторингових організацій, мас-медіа. Вони дозволяють у реальному часі

відстежувати етнополітичні процеси, зокрема і в складних умовах війни:наприклад, база «Жертви окупації Криму» від ГО Кримськотатарський Ресурсний Центр, що системно зібрав дані 405 політичних в'язнів (зокрема 242 представників кримськотатарського народу) за період окупації Криму [2].

Академічні джерела осмислення етнополітики – це низка тематик, напрямів і перспектив. Тут лише коротко відзначимо, що сьогодні особливо важливо враховувати вплив зовнішніх факторів (війни, гібридних загроз тощо) на сферу міжетнічних відносин, у чому помітні кроки роблять саме науковці України [див. напр. 1]. Водночас слід розрізняти світові традиції, школи, методологічні підходи вивчення національної ідентичності / етнічності / націоналізмів тощо: історико-правовий, ліберальний, державоцентричний, мультикультурного громадянства та ін.

Наведені групи джерел політологічного осмислення етнополітики мають свої переваги та недоліки, однак комплексно, з використанням міждисциплінарного підходу, аналіз цих ресурсів може надати якісні матеріали, рекомендації як теоретичної, так і практичної ваги.

Список використаних джерел:

1. Етнополітика в Україні в умовах сучасних суспільно-політичних змін: реальний стан, виклики, перспективи : монографія / автор. кол. : Войналович В. А. (керівник, наук. ред.), Єленський В. Є., Кулик В. М., Малиновська О. А., Набок С. В., Поліщук Ю. М., Рябчук М. Ю. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2023. 424 с.
2. Жертви окупації Криму. Кримськотатарський Ресурсний Центр. URL : https://ctrcenter.org/uk/projects/zhertvy-okkupacii (дата звернення: 01.04.2025).
3. ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 2060. Міністерство у єврейських справах Української народної республіки, м. Київ. Оп. 1. Спр. 28., арк. 3-4.
4. Юридична класифікація (Питання національностей і міграції. Національні меншини) «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/jj48/page (дата звернення: 01.04.2025).